

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและปัญหา

๑. ความเป็นมา

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม ประชากรในประเทศมากกว่า ร้อยละ ๗๗ เป็นชาวนาชาวไร่ ซึ่งอาศัยรายได้จากพืชผลเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีเวลาว่าง เหลือ ทั้งในและนอกฤดูทำนาปีหนึ่งอยู่มาก ฉะนั้นหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ผู้ที่ขยันขันแข็งในการ ประกอบอาชีพจึงหันมาประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน โดยเฉพาะในจังหวัด เชียงใหม่และลำพูน อุตสาหกรรมในครัวเรือนที่นิยมทำกันได้แก่ อุตสาหกรรมเครื่องเขิน อุตสาหกรรม แกะสลักไม้ อุตสาหกรรมรมกระดาษ อุตสาหกรรมเครื่องสังคโลก อุตสาหกรรมสิ่งทอ ฯลฯ เป็นต้น แต่ในวิหยาณิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึง เฉพาะอุตสาหกรรมสิ่งทอ อันได้แก่การทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมด้วยกึ่งมือ ทำด้วยไม้ซึ่งมีทั้งชนิดคักพื้นเมืองและกึ่งกระตุกเท่านั้น ซึ่งเป็นงานที่ชาวนานิยมกระทำกันเมื่อเสร็จการเก็บเกี่ยว ดังที่มีคำกล่าวกันว่า "เมื่อเสร็จหนานา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก"

สังคมไทยสมัยก่อนรับว่า งานทอผ้าเป็นงานของผู้หญิง เด็กผู้หญิงมักเริ่มเรียนการทอผ้าตั้งแต่ อายุยังน้อย วิธีเรียนเป็นไปตามแบบธรรมชาติ คือ อาศัยดูเขาทำจำ เจไปจนรู้อย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่จับมือ สอนจนทอเป็นอีกอย่างหนึ่ง การทอผ้าส่วนใหญ่อาศัยความจำและความชำนาญเป็นหลัก จึงทำกันแต่เพียง ใช้สอยกันภายในครัวเรือน หรือจำหน่ายบ้างก็เพียงเล็กน้อยไม่เป็นล่ำเป็นสันอย่างใดนัก จึง เรียก อุตสาหกรรมประเภทนี้ว่า อุตสาหกรรมทอผ้าในครัวเรือน โดยสมาชิกในครอบครัวอันเป็นวงศ์ญาติพี่น้อง ร่วมมือร่วมแรงกันทำเอง ดังนั้นความรู้ความชำนาญในการทอผ้าจึงถ่ายทอดกันต่อมา เป็นลำดับจากบรรพบุรุษ จนถึงบุตรหลานและได้กระทำ เป็นประเพณีสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ซึ่งกะประมาณว่าราวหลายพันปี มาแล้ว

รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญและคุณค่าของอุตสาหกรรมนี้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศส่วนหนึ่ง เพราะนอกจากจะช่วยให้เกิดครอบครัวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในท้องถิ่นชนบทของประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้วยังช่วยให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบทมีงานทำ เท่ากับช่วยให้แรงงานของชาติสูญเปล่าน้อยลง และช่วยลดการอพยพของราษฎรในชนบทเข้ามาหางานทำในเมือง รัฐบาลจึงมีนโยบายในอันที่จะฟื้นฟูอุตสาหกรรมประเภทนี้เพื่อให้ก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิม เพราะเห็นว่าการทอผ้าที่ประชาชนนิยมใช้กันมาเป็น เครื่องมือแบบเก่าทำการทอผ้าได้ช้ามาก ผู้ประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงที่เขาใช้เครื่องมือที่สามารถทำการทอผ้าได้รวดเร็วกว่าเครื่องมือทอผ้าของเราหลายเท่าไม่ได้ ดังนั้น รัฐบาลจึง เล็งเห็นว่าการทอผ้าโดยใช้ที่กระดูกซึ่งชนชาวจีนนำมาใช้เป็น เครื่องมือทำการทอผ้าเป็นอาชีพภายในประเทศ ประชาชนชาวไทยอาจยึดถือเป็นอาชีพได้ เพราะที่กระดูกสามารถทอผ้าได้เร็ว ดังนั้นจึงได้ให้กองทุนอุตสาหกรรมซึ่งขณะนั้นขึ้นอยู่กับกระทรวงเศรษฐกิจการเป็น เจ้าหน้าที่ดำเนินการส่งเสริมและอบรมการทอผ้าโดยใช้ที่กระดูกแบบจีนมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๕^๑ ในขั้นต้นได้ทำการทดลองก่อนเป็นบางจังหวัด โดยส่งครูพร้อมด้วยสำรองสอนและที่กระดูกไปทำการอบรม เมื่อเห็นว่าการอบรมทดลองได้ผลดี ต่อมา พ.ศ. ๒๔๘๒ จึงได้จัดการเปิดอบรมการทอผ้าแบบนี้เป็นการจริงจัง มีโครงการดำเนินการส่งเสริมและมีงบประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับดำเนินการจัดการเปิดหน่วยอบรมต่อไปอีก ๑๖ จังหวัด มีหน่วยอบรมจังหวัดละ ๒ หน่วย ทำให้ประชาชนมีความสนใจในงานทอผ้าพื้นเมืองมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีการใช้เครื่องจักรและเครื่องมือทันสมัย จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๘๓^๒ นับได้ว่าเป็นการเริ่มยุคใหม่ของอุตสาหกรรมทอผ้าไทยคือมีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ในการทอผ้า อุตสาหกรรมทอผ้าของไทยจึงได้เจริญจากอุตสาหกรรมในครัวเรือนได้ขยายตัวมาเป็นอุตสาหกรรมในโรงงาน ซึ่งมีทั้งโรงงานขนาดย่อมและโรงงานขนาดใหญ่อยู่หลายแห่ง วิธีการผลิตและเครื่องมือเครื่องใช้ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีการใช้เครื่องจักรและเครื่องมือทันสมัยอื่น ๆ เข้ามาช่วยด้วย จึงทำให้อุตสาหกรรม

^๑ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, "การส่งเสริมอุตสาหกรรมทอผ้าในครอบครัว," (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม,) (ม.ป.ป.)

^๒ เรื่องเดียวกัน

ทอผ้าของไทยได้ผลิตผลเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ แต่ในขณะที่เดียวกันอุตสาหกรรมทอผ้าในครัวเรือน
ของไทยในหลายท้องถิ่นก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไปเพราะประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนา ยังไม่มีความรู้
ความสามารถพอและยังขาดทุนทรัพย์ที่จะดำเนินการอันเป็นกำลังสำคัญที่จะประกอบการผลิตอย่างขนาดใหญ่

๒. ปัญหา

เนื่องจากสภาพและลักษณะของอุตสาหกรรมทอผ้าในครัวเรือนมีจุดอ่อนอยู่ที่ว่าผู้ผลิตมุ่ง
ผลิตสินค้าปริมาณมากจนล้นตลาด โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและไม่ได้คิดว่าอุตสาหกรรมในครัวเรือนนั้นเป็น
งานที่ต้องการแสดงฝีมือและรักษาไว้ซึ่งศิลป ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ตลาดจำหน่ายซึ่งเป็นอุปสรรค
ต่ออุตสาหกรรมทอผ้าในครัวเรือน เมื่อประชาชนมีความรู้ความสามารถที่จะนำไปประกอบอาชีพโดยได้รับ
การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือได้รับการฝึกอบรมส่งเสริมจากรัฐบาลก็ตาม แต่เมื่อผลผลิตออกมาไม่
สามารถหาตลาดได้และยังต้องเผชิญกับการกดราคาของพ่อค้าคนกลางด้วย ปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อ
กระเทือนต่อรายได้ของผู้ผลิต ทำให้ผลตอบแทนที่ได้อาจจะไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป

ด้วยเหตุนี้จึงได้นำปัญหาเรื่องนี้มาพิจารณาและทำการวิจัยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน
ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมต่าง ๆ มาช้านานแล้ว
โดยมุ่งที่จะศึกษาถึงผลตอบแทนจากการลงทุนของผู้ผลิตว่าคุ้มกับเงินลงทุนที่ลงไปหรือไม่ รายได้
และรายจ่ายเมื่อเปรียบเทียบกับแล้วเป็นอย่างไร จะลงทุนทำการผลิตสิ่งทอประเภทใดจึงจะดี ตลอดจน
ศึกษาถึงสภาพการผลิต การตลาด ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มีนโยบายที่จะสนับสนุนและส่งเสริมได้อย่างไรบ้าง
เพื่อที่จะรักษาอุตสาหกรรมทอผ้าในครัวเรือนที่ทำสืบเนื่องต่อกันมานานแล้วให้ดำรงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยก็คือ

๑. ศึกษาสภาพการผลิตในอุตสาหกรรมครัวเรือน เกี่ยวกับสิ่งทอว่ามีประสิทธิภาพในการผลิตสูงหรือต่ำ ลักษณะและประเภทของอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตและประเภทของแรงงานที่ใช้
๒. ศึกษาภาวะตลาดและราคาสินค้า ตลอดจนช่องทางในการจำหน่าย
๓. ศึกษารายได้ รายจ่าย ผลกำไรและผลตอบแทนจากการลงทุน

๔. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการผลิตสิ่งทอระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือน

๕. ศึกษานโยบายและบทบาทของรัฐบาลในการเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนอุตสาหกรรมในครัวเรือนเกี่ยวกับสิ่งทอ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในเรื่อง "ผลตอบแทนจากการลงทุนในการผลิตสิ่งทอระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือน ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน" ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑. คำว่า "การผลิตสิ่งทอระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือน" ที่ทำการวิจัยนี้หมายความว่า เฉพาะการประกอบอาชีพในการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมด้วยเครื่องมือทำด้วยไม้ซึ่งมีทั้งชนิดกี่พื้นเมืองและกี่กระตุกเท่านั้น ไม่มีการใช้เครื่องจักรแบบทันสมัย และผลิตขึ้นภายในบริเวณที่อยู่อาศัย โดยใช้แรงงานภายในครัวเรือนมาประกอบอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีจ้างผู้อื่นมาประกอบอุตสาหกรรมเป็นอาชีพหลัก หรือใช้เวลาว่างจากงานอื่นมาประกอบอุตสาหกรรมประเภทนี้

๒. ขอบเขตพื้นที่ที่ทำการสำรวจและวิจัย ได้กำหนดทำการสำรวจและวิจัยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ส่วนท้องถิ่นที่จะทำการสำรวจนั้นจะเลือกสำรวจเฉพาะเขตที่มีการทอผ้ามาก ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ท้องถิ่นที่ทำการสำรวจได้แก่ อำเภอสันกำแพงและอำเภอสันป่าตอง ในจังหวัดลำพูน ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน สำหรับระยะเวลาที่ออกทำการสำรวจเพื่อการวิจัยใช้เวลา ๔ เดือน ได้แก่ เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๑ และเดือนมกราคม-เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

๓. การวิจัยในเรื่องนี้มุ่งที่จะสำรวจผู้ผลิต ผู้ผลิตและจำหน่าย และผู้ลงทุนที่ทำการผลิตเพื่อจำหน่ายในเขตที่ทำการสำรวจเท่านั้น ไม่รวมถึงผู้รับจ้างและคนกลางที่รับซื้อผลิตภัณฑ์สิ่งทอเพื่อจำหน่ายและขายส่งอีกต่อหนึ่ง ส่วนผู้ผลิตที่จดทะเบียนกิจการของตนเป็นโรงงานอุตสาหกรรมมิได้นับรวมไว้ในขอบเขตของการวิจัยนี้

สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัยมีดังนี้คือ

๑. อุตสาหกรรมทอผ้าระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือนนี้มีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ
๒. การจำหน่ายสิ่งทอระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือนมีลักษณะ เป็นการขายผ่านพ่อค้าคนกลาง และการกำหนดราคาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง
๓. การลงทุนในการผลิตสิ่งทอระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้ผลตอบแทนต่ำ

วิธีการวิจัย

เมื่อได้กำหนดข้อสมมติฐานขึ้นแล้ว การหาข้อมูลต่าง ๆ จึงมุ่งสำรวจวิจัยตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ วิธีการรวบรวมข้อมูลได้มาจากการดำเนินงานดังนี้คือ

๑. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ในการวิจัยเรื่องนี้ได้ออกทำการสำรวจเบื้องต้น โดยเริ่มจากการติดต่อสอบถามจากกองอุตสาหกรรมสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม พัฒนาการจังหวัดและพัฒนารออำเภอของกรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพาณิชย์จังหวัดและอุตสาหกรรมจังหวัด เพื่อสอบถามในเรื่องที่เกี่ยวกับตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีการทอผ้า ขณะเดียวกันก็เริ่มศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้มีผู้เขียนบทความหรือข้อเขียนอันเกี่ยวกับอุตสาหกรรมสิ่งทอในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคเหนือ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบขอบเขตและความเป็นมาของอุตสาหกรรมประเภทนี้

๒. การทำแบบสอบถาม

แบบสอบถามได้เริ่มจัดทำขึ้นหลังจากที่ได้มีการสำรวจและศึกษาเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ในการร่างแบบสอบถาม ได้พยายามร่างขึ้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยและสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือข้อมูลที่ต้องการอย่างแท้จริง ตลอดจนได้อาศัยแนวความคิดที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้นเป็นแนวทางในการช่วยกำหนดลักษณะของคำถามด้วย

เมื่อได้ร่างแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มทดสอบแบบสอบถามที่ทำขึ้นก่อนประมาณ ๑๐ ตัวอย่าง เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยได้คือพอ

๓. การสำรวจ

ในการสำรวจได้ออกทำการสำรวจวิจัยโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถาม กล่าวคือทำการสัมภาษณ์ผู้ผลิตทุกระบวน เรือน ยกเว้นที่ตำบล แม่ส้านบ้านตอง และตำบลแม่ส้านป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทั้งนี้เพราะมีผู้ประกอบการสิ่งทออยู่มากครัวเรือนด้วยกัน ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๔๐ หลังคาเรือน ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้วิธีสุ่มสัมภาษณ์ (Random Sampling) แต่โดยเหตุที่บ้านเรือนในหมู่บ้านนี้กระจายกันอยู่เป็นหย่อม ๆ ในบริเวณทั้งใกล้และไกลจากถนนหลวง ผู้วิจัยจึงได้เลือกสัมภาษณ์เฉพาะหมู่บ้านที่อยู่ชิดกับเส้นทางรถยนต์ ดังนั้นจึงมีจำนวนครัวเรือนเพียง ๒๐ แห่งเท่านั้น ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ไม่ครบทั้ง ๔๐ หลังคาเรือน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละครัวเรือนนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก ทั้งนี้เพราะทั้ง ๒ หมู่บ้านประกอบการผลิตประเภทเดียวกันได้แก่ ผ้าขึ้นดินจก เทปติดเสื้อ เป็นต้น เพราะฉะนั้นตัวอย่างที่ได้มานี้จึงนำมาใช้แทนประชากร (Population) ของทั้งสองตำบลได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ความคลาดเคลื่อนจากความจริงอาจเกิดขึ้นบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องต้นทุนการผลิต เพราะคำตอบที่ได้มานั้นได้มาจากความทรงจำบ้าง การคาดคะเนของผู้ผลิตบ้าง เนื่องจากเขาเหล่านั้นมิได้ทำการจดบันทึกตัวเลขหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้เป็นรายงานธุรกิจประจำวันของตนไว้เป็นหลักฐาน แต่อย่างไรก็ดีผู้ทำการวิจัยก็ได้ทำการเปรียบเทียบตัวเลขต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจากผู้ผลิตที่มีการบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับต้นทุนไว้ หรือจากการสอบถามเจ้าของโรงงานเกี่ยวกับต้นทุนของผลิตภัณฑ์แต่ละอย่าง ถ้าข้อมูลชุดใดที่ได้มาจากการสัมภาษณ์นั้นคลาดเคลื่อนไปมาก ก็ถือว่าเป็นข้อมูลที่ใช้ไม่ได้ แต่ถ้าต่างกันเพียงเล็กน้อยก็ถือว่าเป็นข้อมูลที่ใช้ได้

๔. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากแบบสอบถามที่ได้มาจากการสำรวจดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ได้นำข้อมูลนั้นมาจัดทำรหัสลงในบัตรประเภทที่เรียกว่า Key-Sort Cards ที่ขอบบัตรได้เจาะเป็นช่องไว้ แต่ละช่องนั้นสามารถจะแทนความหมายของข้อความในแบบสอบถาม เช่น กลุ่มแรกมีจำนวน ๒ ช่อง คือช่องที่ ๑ หมายถึงจังหวัดเชียงใหม่ และช่องที่ ๒ หมายถึงจังหวัดลำพูน ในกลุ่มที่ ๒ มีจำนวน ๓ ช่อง คือ ช่องที่ ๑ หมายถึงอำเภอเมืองลำพูน ช่องที่ ๒ หมายถึงอำเภอสันป่าตอง และช่องที่ ๓ หมายถึงอำเภอสันกำแพง เป็นต้น ส่วนวิธีแทนค่าช่องเหล่านี้คือ เจาะให้ขอบนั้น

ขาดจากกันเมื่อนำบัตรเหล่านี้มาเรียงกัน ใช้เหล็กสอดเข้าในบัตรที่เจาะ บัตรที่เจาะก็จะหลุดออกมา และสามารถจะนับได้ว่าเป็นความถี่เท่าใด วิธีนี้สามารถจะตรวจเช็คได้รวดเร็วว่าตัวแปรใดสัมพันธ์กับตัวแปรใดบ้าง

เมื่อได้นำข้อมูลเหล่านี้มาจัดทำรหัสลงในบัตรเรียบร้อยแล้วก็ได้ทำการวิเคราะห์และหาความหมาย โดยอาศัยการสังเกตที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นและขณะออกทำการสำรวจมาประกอบเข้ากับเอกสารและบทความต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าในขั้นต้นนั้นมาช่วยในการวิเคราะห์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้คือ

๑. ช่วยให้ผู้ผลิตทราบสภาพทั่วไปในการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานของตนเองว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับการลงทุน
๒. ให้ผู้ที่สนใจจะลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทนี้ ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เช่น จำนวนเงินลงทุนที่จะต้องนำมาใช้ในการลงทุน มีรายได้และรายจ่ายอะไรบ้างในอัตราส่วนเท่าใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างใดบ้าง เพื่อประโยชน์ในการจัดสรรเงินทุนและการตัดสินใจดำเนินการรวมตลอดถึงการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ก่อนดำเนินการลงทุน
๓. ช่วยชี้ช่องทางในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในแง่ของผู้ลงทุนและในแง่ของรัฐบาล
๔. เป็นแนวทางที่รัฐบาลจะพิจารณาให้ความสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวิชาการ และด้านเงินทุนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม